

Kitabiyat

Book Presentation

ANADOLU'NUN GİZLİ İNANCI: NUSAYRILIK İNANÇ SİSTEMLERİ VE KÜLTÜREL ÖZELLİKLERİ

Ali Osman AKTAŞ¹

ÖZET

Bu yazıda, Doç. Dr. Hüseyin Türk'ün "Anadolu'nun Gizli İnanç: Nusayrılık, İnanç Sistemleri ve Kültürel Özellikleri" adlı kitabı tanıtılmaktadır.

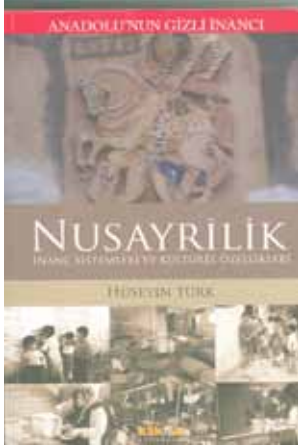
Anahtar Kelimeler: Hatay, Nusayri, İnanç, Alevilik.

THE SECRET BELIEF OF ANATOLIA: NUSAIRI FAITH SYSTEMS AND ITS CULTURAL FEATURES

ABSTRACT

In this article, the book of Assoc. Dr. Hüseyin Türk named "The Secret Belief of Anatolia: Faith Systems and Its Cultural Features" was introduced.

Key words: Hatay, Nusairi, Faith, Alevism.

Doç. Dr. Hüseyin Türk tarafından kaleme alınan "Anadolu'nun Gizli İnanç Nusayrılık İnanç Sistemleri ve Kültürel Özellikleri" adlı çalışma, bu alanda kaleme alınan önemli eserlerden biridir.

Daha önce üzerinde pek az durulan Nusayrılık inanç sistemi ve kültürel özellikleri, Türk tarafından bu kitapta derinlemesine ele alınmıştır.

Tanıtımı yapılan eser, 2010 yılında Kaknüs Yayınları'na fotoğraf ekleriyle beraber toplam 320 sayfa olarak 2. Basımı yapılan kitaptır. Eserin, 1. Basımı 2005 yılında aynı yayınevi tarafından gerçekleştirilmiştir.

Yedi bölümden oluşan eser; Giriş, Nusayrılık, Genel Özellikleri, Sosyal Organizasyon ve Dayanışma Örüntüsü,

¹ Gazi Üniversitesi, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi, Halkbilimi Uzmanı, ali. aktas@gazi.edu.tr

Amcalık Geleneği, Bayramlar, Türbe İnancı ve Hızır Kültü ve son olarak Ölüm ve Reenkarnasyon Bölümleriyle tamamlandıktan sonra Sonsöz ile bitirilmiştir.

Kitaba, dinin değişik tanımlamaları ve evrimsel süreç içerisinde kat ettiği yol hakkında kısaca bilgi verilmesiyle başlanmıştır. E. B. Tylor, Spencer, De Brosses ve Müller gibi din antropologlarının konu üzerinde düşünceleri aktarılmış ve din tanımlamaları özetle verilmiştir.

Özellikle kültürel antropolojinin de kurucusu olduğu savunulan E.B. Tylor'un kültürel evrimin, dinin ve animizmin de evrimi olarak dinin altı safhadan geçerek günümüze kadar ulaştığının savunulması kitapta da anlatılmış animizimden, monoteizme geçişin nasıl olduğu kısa tanımlamalarla açıklanmıştır (Türk, 2010:13). Buna mukabil, "bütün dinlerin kaynağının büyü olduğunu" belirten J.G. Frazer'den, "yaratıcı tanrı baba" kavramına ulaşmış A. Lang'a kadar birçok antropoloğun, din antropolojisi tanımlamalarına da yer vermiş, en son Radcliffe Brown'un, dini "köken olarak araştırmak yerine toplumsal işlevine bakılması" düşüncesinden hareketle de dinin "toplumsal düzenin sağlamlasına ve sürekliliğe bağlı olarak yaptığı katkıyı" irdeleme gerekliliğini anlatmıştır (Türk, 2010:14).

Türkiye'deki bazı bilim adamlarınca yapılmış Alevilik-Bektaşılık hakkında bilgileri okuyucularına sunan yazar, E.R. Fiğlalı, F. Bozkurt, R. Zelyut ve C. Şener'den Alevilik tanımlamalarını aldıktan sonra, "Aleviliğin bir inançlar karışımı (senkretizm) olduğu" sonuca varan İ. Melikoff'a nazaran N. Birdoğan'ın, Aleviliği, eski Türk boylarının Şamanist inanç ve törenleriyle şaşılacak derecede benzediğinden hareketle "başlı başına özgün bir inanç ve yaşam biçimi" (Türk, 2010:16) olduğu görüşüne yer vermiştir.

İkinci bölüm, Nusayriliğin genel tanımıyla başlamıştır. Alevi gruplardan sadece Nusayrilerin büyük bir gizlilik ve cemaat tarzı bir yaşam sürdürdüklerini ifade eden Doç. Dr. Hüseyin Türk, bu kültür hakkında yayınlanmış eski kaynakları yorumlayarak farklı dinsel yapıda olmalarından dolayı objektif olmayan kimi aleyhte içerikli yayınların yapıldığından bahsetmiştir. Türk, bu yayınların genelde iki çeşitli olduğunu söylemiştir. Özellikle bu konuda yapılmış birinci tür yayınların, geçmişte Nusayri olduğu halde sonradan Hristiyan olan Süleyman Üzeri'nin Beyrut'ta yayınlanan "Kitab'ül Bakura" adlı eserin Nusayriler aleyhinde yazıldığı için, sonrasında da yazılan birçok Türkçe kitaplara da kaynak olarak geçtiğini belirtmiştir (Türk, 2010:19). Böylece Türkçe yazılan kimi eserlerde, bu kaynaktan alıntılar yapıldığı için Nusayri hakkında yazılmış kitaplar genelde aleyhte yazılar olduğunu ifade etmiştir. İkinci tür yayınların ise Nusayrilerin kendilerini anlattıkları lehte yayınlar olup en önemli özellikleri olan "sırlarını" ifşa etmemelerinden dolayı hep bir takkiye içinde olduklarını belirterek bu tür yayınların da o yüzden bilimsel olamayacağı gibi güvenilir kaynaklar olamayacağı söylemektedir (Türk, 2010:19).

Büyük şeyh, ikinci derece şeyhler, alt tabaka şeyhleri ve imamlar yani hocalar olarak dört bölüme ayrılmış olarak verilen din adamlarının statüleri yine bu bölümde açıklanmış (Türk, 2010:57) bununla birlikte dinin öğreticisi olanlardan öğrenilen "Beş Eytan" ki bunların

kutsal kişiler olup bütün Nusayrilerin bilmesi gereken yol göstericiler olduğu belirtilerek bu bölümde anlatılmıştır (Türk, 2010:60)

Gizlilik ve sır saklamaya dayalı Nusayrî inanç sisteminde, sosyal yaşamın neden dışa kapalı bir yapıda olduğu (Türk, 2010:72), üçüncü bölümde örneklerle açıklanmış ve yine aralarındaki akrabalık ve evlilik gelenekleri üzerinde durularak kuzen ve berdel evliliği ile levirat (kayınbiraderle evlilik), sorarat (baldızla evlilik) evliliklerinin toplum içindeki itibarı anlatılmış, buna karşılık berdelin (mıkayda) Nusayrîler arasında uğursuzluk getireceğine inanıldığından pek tercih edilmedikleri yine bu bölümde detaylı bir şekilde verilmiştir (Türk, 2010:75).

Bir “kültürlenme” biçimi olan “AMCALIK” geleneğinin, “yola giriş ritüeli” olarak benimsendiği Nusayrîlikte, dini bilgilerin genç erkeklere, önceden belirlenen erkek kişilerce öğretildiği, “batını bilgilerin aktarılması” anlamına gelir ki “erginleme töreni” dediğimiz bu kültürel örüntü, büyük bir “gizlilik” içerisinde yapılmaktadır (Türk, 2010:82). Dördüncü bölüm bu gelenek üzerinde gelişmiş; ritüelin aşamaları ve bilgileri bu bölümde açık olarak anlatılmıştır.

Nusayrîliğin bir mezhep olarak ortaya çıkışının nedeni ve her yılın 22-23 Mart’ında kutlanan “Gadir Humm” olayı ve bu güne özgü geleneklerin neler olduğu beşinci bölümde anlatılmış ayrıca bayram yermeğinden de bahsedilmiştir (Türk, 2010:139).

Hatay’ın kültürel zenginliğinin, süreklilik, değişim ve etkileşim boyutlarıyla en iyi yansıtan halk inançlarından biri olarak gösterilen Hızır Kültü ve Hıdırellez gelenekleri kitapta altıncı bölümde verilmiştir. 14 Temmuz’da kutlanan “Evvel Temmuz Bayramı” ve “Yumurta Bayramı” adıyla da bilinen ve yazar tarafından, Hristiyanların Paskalya Yortusundan etkilendiği söylenen, her yılın 17 Mart’ında kutlanan “Sabataj Bayramı” (Türk, 2010: 236) ve 6 Mayıs’ta (23 Nisan) kutlanan St. Georges Günü gelenekleri, yine bu bölümde verilmiştir.

St. Georges kutlamalarının Hıdırellez ile aynı günde kutlanması, beyaz atlı bir savaşçı olan Aziz Georges’in ejderha öldürmesi formunun eski Türk kahramanlarına benzetilmesi ve ejderha söylencelerinin de Hızır ile Sarı Saltuk’la özdeşleştirilmesi sebebiyle iki kült arasında benzerlikler oluşturmuş, Hristiyanlar ile Müslümanlar arasındaki etkileşimi sağlamıştır (Türk, 2010:238). Hatta birçok Alevi – Bektaşilerin Rumeli’de Hıdırellez etkinlikleri adı altında Hristiyanların “St. Georges Günü”nü kutladıkları bu kitapta anlatılmıştır (Türk, 2010:238).

Yedinci bölüm, özellikle Türkiye’nin Adana, Mersin ve daha çok da Hatay yerleşkelerinde görülen “reenkarnasyon” ya da diğer adıyla “enkarne” (tenasüh) bölümüne ayrılmış, bu kısımda, istisnasız bütün enkarne olanların Nusayrî olarak bilindiği ve bölgenin çok fazla ruh göçüne şahit olduğu anlatılmıştır.

Nusayrîliğin Sünni ve Şii İslam’dan farklı kültür ve etnik yapısı nedeniyle karşılaştıkları yaşamsal güçlükler ve baskılar sonucu kimliklerini ve inançlarını saklamak zorunda kaldıklarını

söyleyen Doç Dr. Hüseyin Türk, bunun paralelinde “bâtınlık” ilmini geliştirdiklerini ifade ederek “gizlilik” esasına dayanan kapalı bir cemaat toplumu oluşturduklarını kitabının sonsözünde açıklamıştır (Türk, 2010:280).

Özellikle kan bağına dayalı evlilik geleneklerinin yoğun olduğu Nusayrılık'te dayanışma örüntüsünün gelişmiş olması “amcalık” gibi kutsal bir sanal akrabalık geleneğinin de yaşatılması (Türk, 2010:287), kültürel inanç öğelerinin farklı kültür örüntüleriyle benzerlik göstermesi ya da etkilenmesi nedeniyle “senkretik” bir inanç biçimi olduğunu belirtmiştir.

Sözümüzü, Viranî'den alınan bir manzum bölümle bitiriyoruz.

“Ali'dir Bâ-i Bismillah Ali'dir
Ali'dir Hak Resullah Ali'dir
Ali'dir fakr-i fahrullah Ali'dir
Nusayriyem, Nusayriyem Nusayri
Ne ölmüşem ne hod sağım ne sayrı”

Viranî (Türk, 2010:55)

KAYNAKÇA

TÜRK, Doç. Dr. Hüseyin (2010): Anadolu'nun Gizli İnanıcı Nusayrılık, İnanç Sistemleri ve Kültürel Özellikleri. İstanbul, 2. Basım, Kaknüs Yayınları.

Yazı Teslim Kuralları

1. Dergiye gönderilecek yazılar, Word (6.0 ve üstü versiyon, IBM uyumlu) programında yazılmış olmalıdır.
2. Yazılar, Times New Roman karakterinde, 12 punto ve bir buçuk satır aralığıyla yazılmalıdır. Yazılar sayfanın bir yüzüne basılı bir metin, elektronik posta veya CD kaydıyla teslim edilmelidir.
3. Makalelerin kaynakça ile birlikte 20 sayfayı geçmemesi tercih edilir. Makalelerin 250 – 500 kelime civarında İngilizce ve Türkçe özetleri de yazıyla birlikte gönderilmelidir. Özette, araştırmanın kapsamı ve amacı belirtilmeli, kullanılan yöntem tanımlanmalı ve ulaşılan sonuçlar kısaca verilmelidir.
4. Yazıda paragraflar girintili olmalı, girintiler tab tuşu ile yapılmalıdır.
5. Gönderilecek yazıların başka bir yerde yayınlanmamış olması ya da yayın için değerlendirme aşamasında bulunmaması gerekir.
6. Yazar ismi ya da isimleri makalede değil, makaleye iliştiirecek kapak sayfasında yer almalıdır. Bu kapak sayfasında, yazar isimleri dışında metin başlığı, yazarın adresi, telefonu, varsa el-mek adresi ve faks numarası yer almalıdır.
7. Hakem raporları doğrultusunda yazarlardan, yazılarında bazı düzeltmeler yapmaları istenebilir.
8. Yazının yayımlanması konusunda son karar dergi yayın kuruluna aittir. Yayın kurulu kararına ilişkin bir mektup, hakem değerlendirmelerinin birer fotokopisiyle birlikte en kısa sürede yazarlara gönderilir.

Yazıların Gönderileceği Adres:

Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi

Adres: Gazi Üniversitesi, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî, Araştırma Merkezi, Rektörlük Yerleşkesi, Araştırma Merkezleri Binası, Nu: 11, Teknikokullar / ANKARA

Tel: +90 312. 222 70 16 - +90 312. 212 64 70/2346

Belge geçer (Fax): +90 312. 222 70 16

El-mek (E-mail): hbektasdergi@gazi.edu.tr

Kaynakların Düzenlenmesi

Metin içinde kaynak gösterme

1. Ana metindeki tüm göndermeler metin içi dipnot sistemi ile belirtilir. Metinde uygun yerde parantez açılarak, yazarın veya yazarların soyadı, yayın tarihi ve alıntılanan sayfa numarası belirtilir. Aynı kaynaklara metinde tekrar gönderme yapılırsa yine aynı yöntem uygulanır; a.g.e., a.g.m. gibi kısaltmalar kullanılmamalıdır. Örnek: (Okay, 2000: 71-76)

2. Alıntılanan yazarın adı, metinde geçiyorsa, parantez içinde yazarın adını tekrar etmeye gerek yoktur. Örnek: Özer (1995: 57), düşünce alışkanlıklarının “Ben” değeri toptancılığının ve tiryakiliğinin, en dolaysız ifadesi olduğunu söylemektedir.

3. Gönderme yapılan kaynak iki yazarlı ise, her iki yazarın da soyadları kullanılmalıdır. Örnek: (Postman ve Powers, 1996: 122)

4. Yazarlar ikiden fazlaysa ilk yazarın soyadından sonra “vd.” ibaresi kullanılmalıdır. Örnek: (Keyman vd., 1996: 149)

5. Gönderme yapılan kaynaklar birden fazlaysa, göndermeler noktalı virgülle ayrılmalıdır. Örnek: (Erdoğan, 1997: 150; Gürbilek, 1993: 61)

6. Metin içinde yer alması uygun görülmeyen açıklamalar için sayfa altı dipnot yöntemi kullanılmalı ve bu notlar metin içinde 1, 2, 3 şeklinde sıralanmalıdır. Bu not içinde yapılacak göndermelerde de yukarıdaki yöntem uygulanmalıdır.

Kaynakçanın Düzenlenmesi

1. Kaynakçada sadece yazıda gönderme yapılan kaynaklara yer verilmeli ve yazar soyadına göre alfabetik sıralama izlenmelidir.

2. Bir yazarın birden çok çalışması kaynakçada yer alacaksa yayın tarihine göre eskiden yeniye doğru bir sıralama yapılmalıdır. Aynı yılda yapılan çalışmalar için “a, b, c...” ibareleri kullanılmalı ve bunlar metin içinde yapılan göndermelerde de aynı olmalıdır.

Kitap

BOSTANCI, M. Naci (1995): Toplum, Kültür ve Siyaset, Ankara, Vadi Yayınları.

Çeviri Kitap

POSTMAN, Neil ve Steve POWERS (1996): Televizyon Haberlerini İzlemek, çev. Aslı Tunç, İstanbul, Kavram Yayınları.

Derleme Kitap

TUFAN, Hülya. der. (1995): Kamuoyu Kimin Oyu? İstanbul, Kesit Yayıncılık.

Derleme Kitapta Makale

BOURDİEU, Pierre (1995): “Kamuoyu Yoktur”, çev. Hülya TUFAN, Kamuoyu Kimin Oyu? der. Hülya TUFAN, İstanbul, Kesit Yayıncılık.

Dergide Makale

ÜSTÜNLER, Fahriye (2000): “Türkiye’de Demokrasi Tartışmalarının Düşünsel Arka Plânı: 1845-1950” ODTÜ Geliştirme Dergisi, 27(1-2), 183-206.

Yayımlanmamış Tez

YILDIRIM BECERİKLİ, Sema (1999): Örgüt Kültürü Oluşumunda Örgüt İçi İletişimin Rolü: Departmanlı Mağazacılık Sektöründe İç Halkla İlişkiler Açısından Bir Değerlendirme: Beğendik A.Ş. Örneği, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tebliğ

KAYMAS, Serhat (2001): “Küreselleşme, Etnik Göç ve Ulus Devlet Üzerine Bir Değerlendirme” ODTÜ 7. Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi, 21-23 Kasım, Ankara.

İnternette Makale

ATABEK, Ümit (1998): "İletişim Teknolojileri", <http://www.ilet.gazi.edu.tr>. 28.10.1998.

Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisinin Temin Edilebileceği Yer

Adres: Gazi Üniversitesi, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî, Araştırma Merkezi, Rektörlük Yerleşkesi, Araştırma Merkezleri Binası, Nu:11, Teknikokullar / ANKARA

Tel: +90 312. 222 70 16 - +90 312. 212 64 70/2346

Belge Geçer (Fax): +90 312. 222 70 16

El-mek (E-mail): hbektasdergi@gazi.edu.tr

GUIDELINES FOR MANUSCRIPTS TO BE SENT TO THE JOURNAL

1. Manuscripts must be written in Word 6.0 and further versions (IBM compa_tible).
2. Manuscripts must be written in Times New Roman 12 font, on only one page of the paper, and must be turned in to the editorial board in one copy along with the CD.
3. Manuscripts are best if they do not exceed 20 pages. Abstracts in Turkish and English, approximately 250 – 500 words, must also be sent to the board. Abstract sho_uld cover the purpose, scope, method and conclusions of the study.
4. Indentation must be used and tab key is desired.
5. Manuscripts must be originally sent to the board, and no other places for publication or evaluation.
6. Author or author name(s) must be written on a cover page. The cover page must also include the title, author(s) address(es), phone number, and fax num_ber or e-mail (if any).
7. Manuscripts might need correcting upon the evaluations of the referees of the journal.
8. Final decision for publication belongs to the board. A letter concerning the decision of the board is going to be sent to the author(s) along with a copy of the referee evaluations as soon as possible.

Manuscripts must be sent to:

Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi

Adres: Gazi Üniversitesi, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî, Araştırma Merkezi, Rektörlük Yerleşkesi, Araştırma Merkezleri Binası, Nu: 11, Teknikokullar / ANKARA

Tel: +90 312. 222 70 16 - +90 312. 212 64 70/23 46

Belge geçer (Fax): +90 312. 222 70 16

El-mek (E-mail): hbektasdergi@gazi.edu.tr

1. Texts must follow in-text footnote system. In paranthesis in the text, author's name, date of publication, and page number is given. If a source is cited many times, parantheses are given in stead of "ibid, idem, op. cit. etc." For example, (Okay, 2000: 71-76)
2. If the author's name is mentioned, without quotations, the following is done: Özer (1995: 57), düşünce alışkanlıklarının "Ben" değeri toptancılığının ve tiryaki_liğinin, en dolaysız ifadesi olduğunu söylemektedir.
3. If cited source is of two authors, both are given for example, (Postman and Powers, 1996: 122)
4. If cited source is of more than two authors, "et als." is used. For example, (Keyman et als.,1996: 149)
5. If source cited are more than one they must be separated by a semi-colon.
6. Additional information must be given on the same page and enumerated 1, 2, 3. Citations in them must follow the above guidelines.

References

1. References must include only the cited sources and be given in alphabetical order.
2. If more than one source of the same author are cited, they must be put in an chronological order from the oldest to the newest. Sources of the same years must be given letters "a, b, c, ..."

Book

BOSTANCI, M. Naci (1995): Toplum, Kültür ve Siyaset, Ankara, Vadi Yayınları.

Translated book

POSTMAN, Neil ve Steve POWERS (1996): Televizyon Haberlerini İzlemek, çev. Aslı TUNÇ, İstanbul, Kavram Yayınları.

Compiled book

TUFAN, Hülya. der. (1995): Kamuoyu Kimin Oyu? İstanbul: Kesit Yayıncılık.

An article in a compiled book

BOURDİEU, Pierre (1995): "Kamuoyu Yoktur" çev. Hülya TUFAN, Kamuoyu Kimin Oyu?, der. Hülya TUFAN, İstanbul, Kesit Yayıncılık.

A journal article

ÜSTÜNLER, Fahriye (2000): "Türkiye'de Demokrasi Tartışmalarının Düşünsel Arka Planı, 1845-1950" ODTÜ Geliştirme Dergisi, 27(1-2), 183-206.

Unpublished thesis

YILDIRIM BECERİKLİ, Sema (1999): Örgüt Kültürü Oluşumunda Örgüt İçi İletişimin Rolü: Departmanlı Mağazacılık Sektöründe İç Halkla İlişkiler Açısından Bir Değerlendirme: Beğendik A.Ş. Örneği, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Conference paper

KAYMAS, Serhat (2001): "Küreselleşme, Etnik Göç ve Ulus Devlet Üzerine Bir Değerlendirme", ODTÜ 7. Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi, 21-23 Kasım, Ankara.

Internet article

ATABEK, Ümit (1998): "İletişim Teknolojileri", <http://www.ilet.gazi.edu.tr>. 28.10.1998.

Address where Hacı Bektaş Velî Research Journal can be obtained

Adres: Gazi Üniversitesi, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî, Araştırma Merkezi, Rektörlük Yerleşkesi, Araştırma Merkezleri Binası, Nu: 11, Teknikokullar / ANKARA

Tel: +90 312. 222 70 16 - +90 312. 212 64 70/23 46

Belge geçer (Fax): +90 312. 222 70 16

EI-mek (E-mail): hbektasdergi@gazi.edu.tr

YENİ YAYINLARIMIZ

